

Порівняльна характеристика Якима Сомка та Івана Брюховецького

9 клас
Стрембицька Л.А.

Яким Сомко

- ❖ наказний гетьман, який мріє об'єднати Лівобережжя й Правобережжя;
- ❖ сміливий, відчайдушний, благородний;
 - ❖ ідеальний романтичний герой у зовнішності й у поведінці;
- ❖ духовний аристократизм іноді межує зі зверхністю й самовпевненістю;
- ❖ мужньо приймає смерть, відмовившись від можливого порятунку, бо «погибає Україна»

«...Воїн уроди, возраста і красоти зіло дивної, був високий, огрядний собі пан, кругловидий, русявий, голова в кучерях, як у золотому вінку, очі ясні, веселі, як зорі, і вже чи ступить, чи заговорить... Жартів не любив. Щирий і незлобливий був лицар, да все ж як і допечуть йому, то стережись тоді кожен».

«Хтось у дорогих кармазинах, високий і вродливий, а по кармазинах скрізь комір і поли ґаптовані золотом; зверху кирея підбита сободем; підпиравсь срібною булавою».

«Зложити докупи обидва береги Дніпрові, щоб обидва прислонились під одну булаву! Виженем недоляшка (Тетерю) з України, одженем ляхів до самої Случі — і буде велика одностайна Україна».

«... Чужою смертю я волі купувати не хочу!» (Яким Сомко до Кирила Тура, який хотів ціною свого життя визволити побратима)

Іван Брюховецький

«Хіба по шаблі можна б догадатися, що воно щось не просте: шабля аж горіла од золота; да й та на йому була мов чужа. І постать, і врода в його була зовсім не гетьманська. Так наче собі чоловічок простенький, тихенький. Ніхто, дивлячись на його, не подумав би, що в сій голові вертиться що-небудь, окрім думки про смачний шматок хліба да затишну хату».

- ❖ лукавий і підступний;
- ❖ мстивий і владолюбний;
- ❖ «...по душі були темному людові тії лукавії ухватки, тії тихі, солодкі речі, те нібито убожество, що всяк за його поліз би хоть на ніж...»;
- ❖ «...хімерний, морочив голови людській, мов не своєю силою...»;
- ❖ «...мов який чарівник-чорнокнижник, ходив поміж миром, сіючи свої чари...»;
- ❖ політичний авантюрист без честі й совісті

Історичні постаті Яким Сомко та Іван Брюховецький

- *Сомко Яким Семенович* (наказний гетьман України-Руси 1660-1663) – прилуцький полковник, брат першої жінки Б. Хмельницького. Очолював козацьке військо в битвах проти Кримського ханства та Московії. Після Чорної Ради під Ніжином, де гетьманську булаву перебрав
- І. Брюховецький, за наказом останнього був страчений разом зі своїми прибічниками (18.09.1663)

- *Брюховецький Іван Мартинович*
- (лівобережний гетьман 1663-1668) – ставленик Московії, проголошений гетьманом на Ніжинській Чорній Раді 17-18 червня 1663 року. На Чорній Раді за гетьманську булаву Лівобережної України боролися два свояки
- Б. Хмельницького – наказний гетьман Яким Сомко і ніжинський полковник Василь Никифорович Золотаренко, він же Нечипоренко та Васюта Ніжинський)

Портрети

СОМКО

красивий, високий,
міцний, кремезний,
кругловидий, русявий,
голова в кучерях, як у
золотому вінку, очі ясні,
веселі як зорі, ходить,
говорить по-гетьманськи,
у дорогому вбранні

БРЮХОВЕЦЬКИЙ

- середнього віку, середнього росту, постать і врода зовсім не гетьманська, так наче чоловік простенький, тихенький (не ватажок), очі якісь чудні, читає із-під тишка (злодій...пройдисвіт, гадюка

ПОГЛЯДИ І ПЛАНИ

- Яким Сомко прагнув зробити перепис, щоб утихомирити людей і визначити кожному місце в суспільстві: козаки мали захищати свій рідний край, селяни - орати і сіяти, науковці рухати науку і прогрес.

- Брюховецький кинув же безглузду утопічну ідею рівності, яку й не думав впроваджувати в життя, але яка була унікальною наживкою для черні, що могла забезпечити йому перемогу на виборах.

переміг користолюбний Брюховецький, але і Яким Сомко був винен у тому, що не провів належної агітації, не згуртував своїх прибічників.

Риси характеру й вдачі:

- **цінує в людині високі моральні ідеали, дотримувався козацької моралі, мудрий політичний державний діяч, героїчна смерть**

- **позирав гордо...узявшись у боки,**
- **потакає розпусникам,**
- **зрадив козацьким законам, моралі,**
- **підступність, слабкодухість,**
- **«собаці собача смерть»**

Не зовсім привабливі риси Якіма Сомка:

- Не люблячи запорожців, Сомко обожнює Кирила Тура за героїзм, відданість і мудрість;
- образив Лесю, коли в її присутності віддав перевагу Туру, дотримуючись козацької моралі, згідно з якою бойовий побратим завжди ставився вище, ніж жінка чи кохана дівчина;
- після поразки Сомко відмовляється від порятунку й подальшої боротьби (щоправда, заради друга та заради спокою в суспільстві, уникнення кровопролиття).

Брюховецький

Перед Ніжинською радою Брюховецький пообіцяв запорожцям, що дозволить безкарно грабувати майно Сомка, Золотаренка і їх прибічників. Ця обіцянка поширювалася й на чернь, яка допомогла йому стати гетьманом.

Але як тільки Іванець досяг мети, він наказав низовцям чернь розігнати, а своїх політичних ворогів знищити фізично.

Брюховецький

«Сам Брюховецький стояв у голубому жупані перед своїх запорожців. Тут уже він був не той, що в Романовському Куті: позирав гордо, по-гетьманськи, і тільки всміхавсь, узявшись у боки».

Брюховецький

«Батьки мої рідні! Що ж (я) здолаю видумати путнє своїм нікчемним розумом? У ваших-то сивих, шановних головах увесь розум сидить! Ви знаєте всі стародавні звичаї і порядки — судіть, як самі знаєте, а моє діло махнути булавою, да й нехай по тому буде. Недармо ж я вас вивів із Запорозжя на Україну: порядкуйте по-стародавньому, як самі знаєте; судіте і карайте, кого самі знаєте, а я свого розуму супроти вашого не покладаю. Усі ми перед вашими сивими чупринами діти, дурні».

Пугач про Брюховецького

«Бачимо, бачимо, вразький сину,— дармо, що ти гетьман,— до чого ми в тебе дожилися. Убрав єси нас у шори, як сам хотів! Вивезли ми тебе на своїх старих плечах у гетьмани, а тепер ти вже без нас думаєш Україною орудувати! Не довго ж поорудуєш! Я тобі кажу, що не довго! Коли взявсь брехати по-собачи, то й пропадеш, як собака! ...брехнею світ пройде, то назад не вернешся. Плюйте, братці, на його гетьманство! Кому любо з нечестивим пройдисвітом у гріхах погибати, залишайся тут, а хто не хоче скаляти золотої слави своєї, той гайда з нами за пороги! А на прощання скажемо сьому Іродові, чого ми йому бажаємо: воно ж йому й не минеться»

кола Вена

СОМКО

чесний,
порядний, освічений,
дотримується
козацьких традицій і
звичаїв;
безкомпромісний;
мріяв об'єднати
Україну сильною
рукою, зробити її
незалежною.

гетьмани
розумні,
енергійні,
боролися за
булаву.

Брюховецький

хитрий, облесливий,
нечесний, жорстокий;
влади добився
обманом, підкупом;
зневажливо ставився
до козацьких
старійшин, черні;
мріяв про особисту
владу, славу та
збагачення.

Використані джерела

<http://ukrlitra.com/tvory/tvory-ukrainskoiu/366-porivnialna-kharakterystyka-yakyma-somka-ta-ivana-briukhovetskoho-chorna-rada-kulish>

<https://dovidka.biz.ua/obraz-bryuhovetskogo-chorna-rada/>

<https://osvita.smr.gov.ua/content/uploads/2020/04/10.UL.9.docx>

Домашнє завдання

Записати характеристику Сомка та Брюховецького